

Prima parte are redat în planul central imaginea lui Iisus Cristos, cu barbă, cu capul ușor aplecat spre dreapta. Este îmbrăcat cu *collobium* cumine inguste. Brațele lui ocupă toată lungimea brațelor orizontale ale crucei și sunt plasate în partea superioară a acestora. La capetele brațelor scurte, sub palmiele desfăcute ale lui Iisus Cristos, apar capetele și umerii a două personaje, în timp ce la extremitățile brațelor

¹ V. Spinei, „Uncle considerații cu privire la descoperirile arheologice din Moldova din secolul al XII-lea pînă în primele jumătate de secolul al XIV-lea”, în *SCIY*, 21, 1970, 4, 595–617; idem, *Moldova în secolele XI–XIV*, București, 1982, p. 83–91, 192–198; idem, *Realități etnice și politice în Moldova Meridională în secolele XI–XIII. Români și turani*, Iași, 1985, p. 98, 109–110; Dan Gh. Teodor, „Teritoriul est-carpațian în veacurile V–XI e.n.”, Iași, 1978, p. 100–129; idem, *Continuitatea populației autohtone la est de Carpați. Așezările din secolele VI–XI e.n. de la Dodești–Vaslui*, Iași, 1984.

p. 107–128. Gh. Coman, *Statornicire, continuitate. Repertoriul arheologic al judeștăului Vaslui*, București, 1980.

² V. Băcăuanu și colab., *Podișul Moldovei*, București, 1980, p. 321–323, fig. 42.

³ Nr. inv. 4438. Informațiile privind locul unde a fost găsit ne-ai fost puse la dispoziție de Marin Rotaru, desco-
peritorul enclopionului, căruia li mulțumim și pe această cale.

Pe baza monedelor aflate în tezaur — ducări și aspriri — acesta a fost datat în perioada cuprinsă între sfîrșitul secolului al XIV-lea și secolul al XV-lea. Această perioadă nu coincide cu valoarea lor monetară, ceea ce indică că și

lungi sănt două busturi. Cel de la bază are miiile pe piept. Picioarele lui Iisus Cristos sănt desculțe, cu călcăciile apropiate și degetele spre exterior. Pe cealaltă față apare Maica Domnului avind capul înconjurat de nimbr. Veșmintul *maphorion* o acoperă complet, miiile fiind indoite din cot și antebrâtele ridicate. La extremitatea fiecărui braț al cruciulitei apar busturi de sfinti redați și ei cu nimbr, probabil cu brațele pe piept. Busturile nu sănt explicate de inscripții, dar presupunem, prin comparație cu cruciulitele relieviar cu trăsături iconografice asemănătoare și cu inscripții, că redau pe evangeliști.

Pentru o cunoaștere mai exactă a condițiilor descoperirii encolpionului aducem cîteva date rezultate din cercetările de suprafață făcute în zona unde a apărut. Cel mai apropiat punct arheologic este situat pe coama dealului dintre Jigălia și Șuletea. Aici apar urme materiale caracteristice secolelor X–XI. În afara ceramicii, remarcăm prezența unei diademă din bronz⁵. Din satul Șuletea sănt sănt cunoscute încă două așezări. Prima este situată la 600 m sud-est de sat, în punctul numit „Siliște“ sau „Șipot“ și are urme materiale din secolele X–XI și XII, iar a doua este situată la sud de sat, pe partea estică a interfluviului format din pitele Brăișeni și Epureni, în jurul podului⁶. Pe baza unei monede bizantine din bronz din perioada domniei lui Constantin al IX-lea Monomachos (1042–1055) a fost datată în secolul al XI-lea. Numărul monedelor bizantine din bronz descoperite în zonă și datează în secolul al XI-lea este destul de mare: Giurcani, Grumezoaia, Dimitrie Cantemir, Murgeni, Cirja, Horga, Vetișoaia, Murgeni-Ilișoaia⁷ și el relevă legăturile cu lumea bizantină. Deși schimbările comerciale cu Imperiul bizantin erau în general sporadice la începutul mileniu II, iar economia locală purta amprenta sistemului autarhic, ele s-au manifestat atât în planul realităților economice, cât și al celor confesionale. De asemenea, pentru teritoriul pe care-l avem în atenție, străbătut de valea Bîrladului, și de afluenții acestuia, cai, ușor, accesibile, puteam vorbi, pentru secolul XI, de permanente legături de schimb marcate prin descoperirile de, podobagă, monede și de obiecte de cult.

Din punctul de vedere al tehnicii de realizare, al formei și al motivelor decorative, encolpionul bizantin cu figuri în relief de la Șuletea are numeroase analogii printre descoperirile similare din central, estul și sud-estul Europei⁸. În Moldova s-au mai descoperit cruci duble-relicvier din bronz de factură bizantină la Adjud (jud. Vrancea), Dănești (jud. Vaslui), Bîrca Domnei-Piatra Neamț (jud. Neamț), și la Lunca (jud. Botoșani)⁹, toate fiind însă de tipuri deosebite față de piesă în discuție. Analogii ale crucii relieviar cu reprezentări în relief se cunosc în Dobrogea: un exemplar din nivelul corespunzător perioadei secolelor X–XII din cetatea de la Berœ¹⁰, trei exemplare de la Garvă – Dingătia, dintre care noul datat, cu o monedă de la Constantin al VIII-lea (1025–1028)¹¹, două exemplare la Păcuiul lui Soare, datează în secolul al XI-lea¹² și cite o piesă, una pe insula Bisericiu¹³ și alta la Hîrșova¹⁴. La Muzeul Banatului din Timișoara se păstrează mai multe exemplare, dintre care unul se apropie ca motiv iconografic de cel prezentat în nota de față¹⁵. De asemenea, piese asemănătoare s-au descoperit în URSS, Bulgaria, Iugoslavia și Ungaria¹⁶. Una din pielele care se apropie pînă la identitate de encolpionul de la Șuletea este cea descoperită la Tiszaörveny¹⁷. Localitatea a fost întemeiată la începutul secolului XI și a dispărut în timpul marii invaziilor mongole. Aceasta este și perioada în care se placează encolpionul: secolul XI – începutul secolului XIII.

În toate aceste cazuri, încadrarea cronologică este restrînsă din secolul al X-lea pînă în secolul al XII-lea, uneori pînă la începutul celui următor. Este perioada cînd, în timpul împăratului Ioan Tzimiskes, granițele Imperiului bizantin revin la gurile Dunării, ceea ce marchează începutul unor noi legături cu teritoriile de la nordul fluviului, pentru că succesul răscoalei Asaneștilor și Cruciajada a IV-a să ducă din nou la diminuarea pozițiilor bizantine la Dunăre de Jos. Este și intervalul de timp în care circulația acestor obiecte de cult de factură bizantină este mai intensă. Descoperirea acestora și în stațiuni mai tîrziu indică folosirea lor mai îndelungată, mult timp după ce se renunțase la realizarea lor¹⁸.

Locul de producere al acestui tip de cruciulite-relicviar se află probabil în teritoriile europene ale Bizanțului și relevă raporturile confesionale ale bisericii constantinopolitane cu teritoriile vecine de la nordul Dunării de Jos. În aceste zone anumite categorii de piese de cult puteau proveni și din thema bizantină din

⁵ Gh. Coman, *op. cit.*, p. 236, fig. 159/15.

⁶ Ibidem, p. 233.

⁷ V. Spinei, *Moldova în secolele XI–XIV*, București, 1982, p. 96–97.

⁸ Dan Gh. Teodor, *Obiecte de cult din secolele XII–XIII, pe teritoriul Moldovei*, în MMS, LI, 1975, 1–2, p. 74–77.

⁹ V. Spinei, *op. cit.*, p. 107, fig. 15/5, 7; 21/1–2.

¹⁰ Gh. Mănuțiu-Adameșteanu, *Elemente de cultură bizantină la gurile Dunării*, în Peine, IX, 1981, p. 376–377, pl. II/1a–b.

¹¹ I. Barnea, în *Dingătia*, I, București, 1967, p. 330, fig. 193/9, 10.

¹² P. Diaconu, D. Vilceanu, *Păcuiul lui Soare*, I, București, 1972, p. 161, pl. XXIX/1, 2.

¹³ P. Nicoreșcu, *Un croix-reliquaire de Dobroudja*, în *In memoria lui Vasile Pârzan*, București, 1934, p. 222–226.

¹⁴ N. Harășe, F. Anastasiu, *Catalog selectiv al colecției de*

archeologice al Muzeului Brăilei, Brăila, 1976, p. 270–271, nr. 559.

¹⁵ A. Bejan, P. Rogozca, *Descoperiri arheologice mai vechi și mai recente preseuale și feudal-timpurii din Banat*, în *Studi și comunicări de etnografie-istorie*, IV, 1982, p. 214–216, pl. III/15.

¹⁶ Gh. Mănuțiu-Adameșteanu, *op. cit.*, p. 377, notele 35–42.

¹⁷ Z. S. Lovag, *Byzantine type reliquary pectoral crosses in the Hungarian National Museum*, în *Folia Archeologica*, XXII, 1971, p. 148 și fig. 2/3. Localitatea este situată pe Valea Tisei, unde se cerează un cimitir și așezarea contemporană acesteia. În morăntul 410, s-a descoperit un encolpion bizantin, care, pe partea păstrată are reprezentată înălțimea Sf. Maria orantă și a celor patru evangeliști.

¹⁸ V. Spinei, G. Cîrtofan, *Date cu privire la circulația unor obiecte de cult din secolele XII–XIII*, în *SCIIVA*, 27, 1976, 3, p. 328.

Crimeea sau poate chiar și din cnezatele rusești, unde își desfășurau activitatea numeroși meșteri greci¹⁹.

Izvoarele scrise referitoare la secolele XI–XII oferă unele date despre jurisdicția religioasă în cadrul Imperiului bizantin și a teritoriilor aflate sub influența acestuia. Astfel, înaltul ierarh al Ohridei își extindea obediенța și asupra diocezelui afectate românilor din Peninsula Balcanică, iar unele episcopii de pe linia Dunării aveau contacte confesionale cu populația de la nordul marelui fluviu²⁰.

La est de Carpați cruciilele reliquiare bizantine sunt deocamdată rare, fapt pentru care seminalarea la Șuletea a încă unui exemplar, bine conservat, este de natură să ofere noi date privind răspândirea creștinismului în teritoriile Moldovei Meridionale și contactele cu lumea bizantină.

UN ENCOLPION BYZANTIN DÉCOUVERT À ȘULETEA, DÉPARTEMENT DE VASLUI

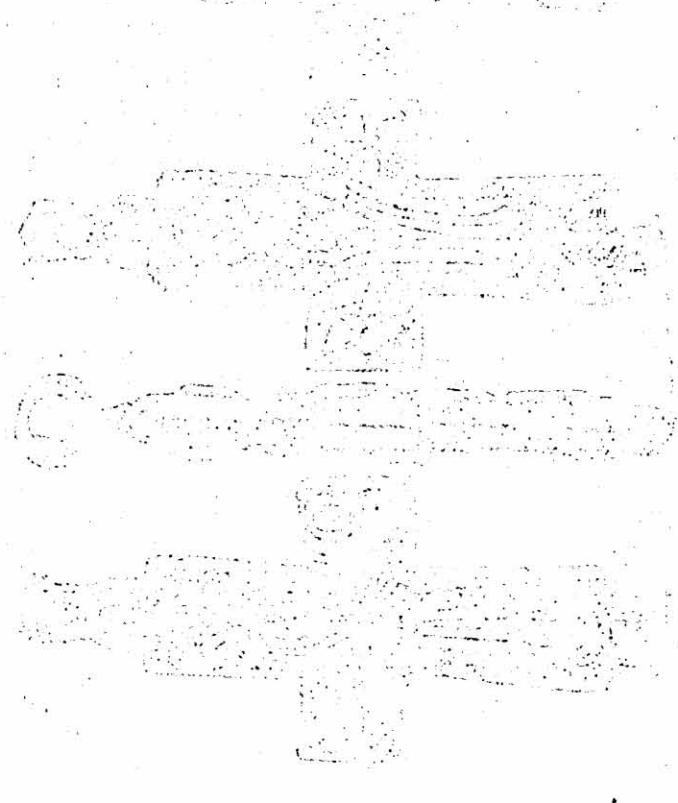
RÉSUMÉ

La petite croix reliquaire de Șuletea a été découverte en 1979 lorsqu'on plantait le verger d'entre Șuletea et Jigălia. Comme forme elle appartient au soi-disant type latin. Sur l'avers de l'encolpion on a représenté, schématiquement, la scène de la crucifixion, tandis que sur l'avers la Vierge en attitude d'orante. Du point de vue de la technique du travail, des formes et des motifs, l'encolpion de type byzantin à figures en relief a pas mal d'analogies avec les découvertes similaires du sud-est, de l'est et du centre de l'Europe. Les pièces de ce type sont encadrées du point de vue chronologique surtout dans la période entre le Xème siècle et le XIIème siècle. Ces petites croix reliquaires étaient produites probablement dans plusieurs centres de l'Empire byzantin et témoignent les liaisons confessionnelles de l'Église constantinopolitaine avec les territoires proches du nord du Bas-Danube. Leur circulation dans les régions carpato-danubiennes est due assurément tant aux pèlerins qu'aux marchands aussi.

LÉGENDE DES FIGURES

Fig. 1. Petite croix reliquaire byzantine en bronze découverte à Șuletea, dép. de Vaslui.

Traduit par MICHAELA SPINEI

¹⁹ V. Spinei, P. Sadurschi, *Două encolpioane bizantine descoperite în Moldova și cîteva observații pe marginea lor*, în *SCI V*, 33, 1982, 2, p. 185.

²⁰ V. Spinei, *Moldova în secolele XI–XIV*, București, 1982, p. 105.

Prințul Ștefan își consemnat suzeranitatea asupra șefului ștefanilor din țară și în țările vecine, în cadrul căreia se întâlneau și reprezentanți ai popoarelor din țările vecine. În cadrul înfruntării cu șefii ștefanilor din țările vecine, se întâlnea și reprezentanții șefilor ștefanilor din țările vecine. În cadrul înfruntării cu șefii ștefanilor din țările vecine, se întâlnea și reprezentanții șefilor ștefanilor din țările vecine. În cadrul înfruntării cu șefii ștefanilor din țările vecine, se întâlnea și reprezentanții șefilor ștefanilor din țările vecine.

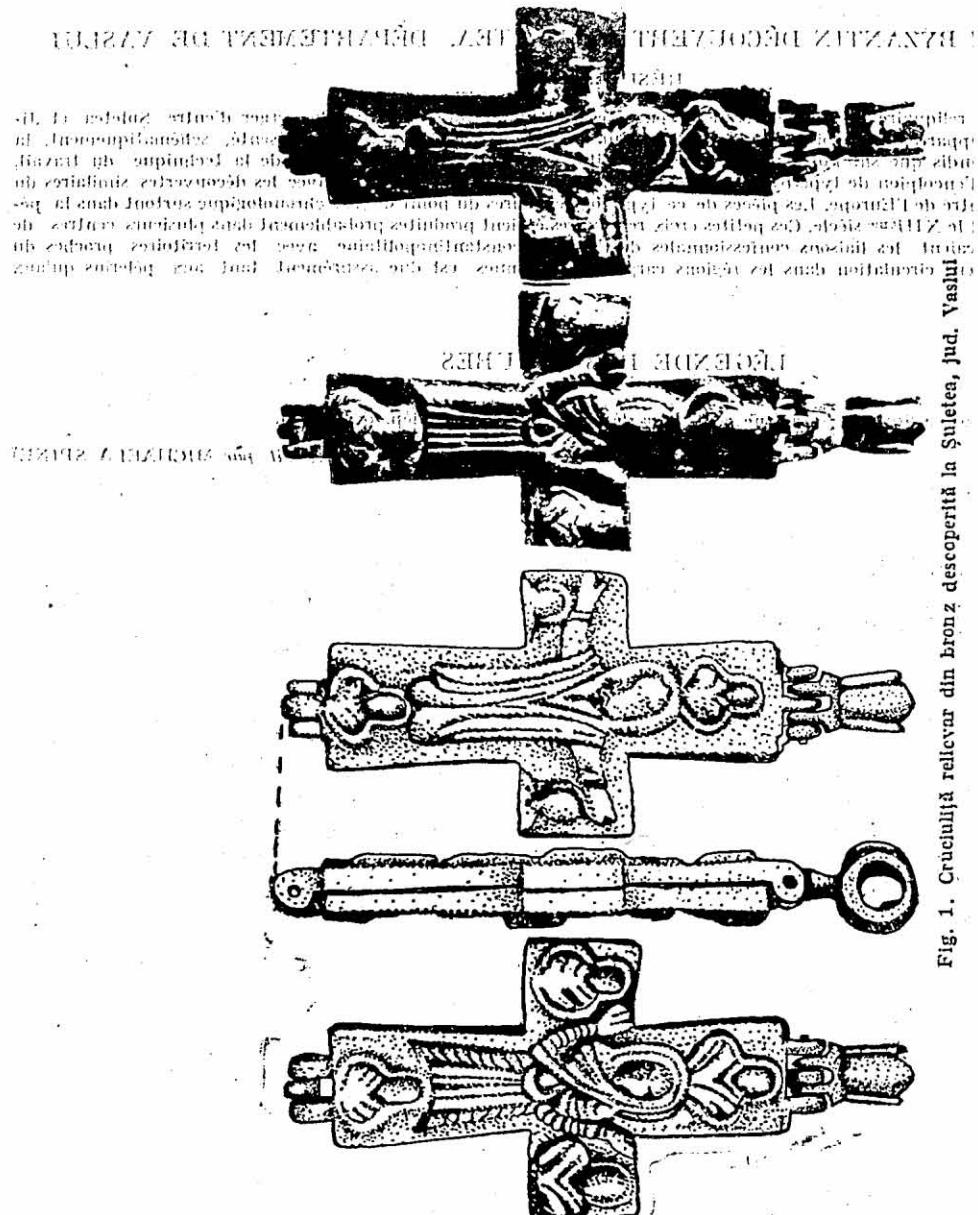

Fig. 1. Crucifixul reliefat din bronz descoperit la Șuletea, jud. Vaslui